

Latvijas Valsts prezidents

Rīga

Nr. *113*

2008. gada 9. aprīlī

Latvijas Republikas
Saeimas priekšsēdētājam
Gundaram Daudzem

A. god. Saeimas priekšsēdētāja kungs!

Pagājuši četri gadi kopš stājies spēkā Valsts apbalvojumu likums. Vēlos izmantot iespēju un informēt, ka minētā likuma piemērošanas gaitā ir atklājusies nepieciešamība to pilnveidot vairākos ar valsts apbalvojumu piešķiršanu un nēsāšanu saistītos jautājumos.

Mana Valsts prezidenta amata pilnvaru termiņa laikā gan Ordeņu kapituls, gan Valsts Heraldikas komisija, gan LR Ārlietu ministrijas Valsts protokols, gan arī LR Finanšu ministrijas Valsts proves uzraudzības inspekcija ir nākusi klajā ar virkni priekšlikumu par grozījumu veikšanu Valsts apbalvojuma likumā, kas izriet no līdzšinējās likuma piemērošanas prakses. Minētie priekšlikumi tika apspriesti gan Valsts Heraldikas komisijas sēdē, gan atkārtoti izskatīti Ordeņa kapitula sēdēs, kur tika izvērtēta arī citu valstu pieredze, kurām pastāv senas valsts apbalvojumu piešķiršanas un pasniegšanas tradīcijas.

Saskaņā ar Valsts apbalvojumu likumu, Ordeņu kapituls pārzina valsts apbalvojumu lietas. Ordeņu kapitula kancleru un tā locekļus uz savu pilnvaru laiku ieceļ Valsts prezidents. Tāpēc, ņemot vērā savu kompetenci valsts apbalvojumu lietās, kā arī, pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 47.pantu, es ierosinu Latvijas Republikas Saeimai izvērtēt iespēju veikt sekojošus grozījumus Valsts apbalvojumu likumā.

1. Latvijas valsts apbalvojumu nēsāšanas noteikumi ir vienoti gan dāmām, gan kungiem. Savukārt starptautiskā ordeņu nēsāšanas prakse liecina par atšķirībām ordeņu nēsāšanā abu dzimumu pārstāvjiem, it sevišķi augstākās – otrās šķiras un trešās šķiras apbalvojumiem, kas nēsājami ap kaklu.

Saskaņā ar starptautiskā protokola normām un vispārpieņemtajām tradīcijām, valsts apbalvojumi tiek nēsāti svētkos un svinīgos gadījumos pie svētku vai vakara tērpa. Kungiem ap kaklu nēsājami ordeņi tiek apsieti zem virskreklu apkakles.

Tā kā dāmu svētku tērpi ir garās vakarkleitas, tad ordeņu nēsāšana ap kaklu sievietēm rada praktiskas dabas problēmas. Jāatzīmē, ka arī starptautiskajā praksē nav pieņemta valsts apbalvojumu nēsāšana, apsienot tos līdzīgi kaklarotai vai kopā ar kaklarotu tieši ap kaklu. Daudzu Eiropas Savienības valstu, tai skaitā arī Igaunijas normatīvajos aktos ir iestrādātas normas, paredzot dažu šķiru valsts apbalvojumu pielāgošanu to nēsāšanai pie dāmu apģērbiem, atbilstoši ordeņa nēsāšanas prasībām un tradīcijām.

Valsts protokols, vadot protokolāro valsts apbalvojumu apmaiņu valsts vizītēs, no saviem ārvalstu kolēģiem ir saņēmis ierosinājumus par tā saucamā Dāmu ordeņa iedibināšanu, līdzīgi, kā tas ir noteikts viņu mītnes zemēs. Jāatzīst, ka dažās valstīs, piemēram, Zviedrijas Karalistē, Triju Zvaigžņu ordeņa komandieres pašas pielāgoja viņām piešķirto valsts apbalvojumu nēsāšanai uz apģērba krūšu kreisajā pusē.

Nemot vērā iepriekš minēto, kā arī Ordeņu kapitula viedokli augstāk norādītajā jautājumā, es ierosinu apsvērt iespēju iedibināt Triju Zvaigžņu ordeņa otrās un trešās šķiras, Viestura ordeņa otrās un trešās šķiras un Atzinības krusta otrās un trešās šķiras papildus versiju to nēsāšanai uz dāmu apģērbiem.

2. Ordeņa pilnā komplektā kopā ar jau esošo ordeni – Triju Zvaigžņu ordeni, Viestura ordeni vai Atzinības krustu, civilo miniatūrzīmi un militāro miniatūrzīmi būtu jāizveido miniatūrie ordeņi, kas ir pasaulē izplatīta prakse.

Šis ierosinājums ir radies, apzinot ārvalstu valsts apbalvojumu struktūru, tai skaitā mūsu kaimiņvalstu - Lietuvas un Igaunijas, kā arī starptautiski atzīto valsts apbalvojumu nēsāšanas praksi. Bez pilna izmēra valsts apbalvojumiem pasaulē plaši pārstāvētas ir ordeņu imitācijas (miniatūrie ordeņi), kuras tiek nēsātas tad, ja kādu iemeslu dēļ nav iespējams izmantot pilna izmēra ordeņus. Šāds iemesls, piemēram, ir apģērba etiķetes ievērošana, kas nosaka, ka pie frakas var nēsāt tikai vienu apbalvojumu, pārējos nēsājot miniatūru izpildījumā.

Tā, piemēram, Igaunijā ordeņu kavalieriem ir tiesības lūgt Ordeņu domei izgatavot miniatūro ordeni, apmaksājot tā izgatavošanu un piegādes izdevumus. Šobrīd Valsts apbalvojumu likums neparedz miniatūro ordeni kā vienu no ordeņa regālijām, taču tā ieviešana, pielāgojot vēsturiskās normas mūsdienu prasībām, manuprāt, tiktu atzinīgi novērtēta kā Latvijā, tā arī ārzemēs.

3. Ņemot vērā Atzinības krusta otrās šķiras (lielā) krusta izmērus, kas noteikti Valsts apbalvojumu likuma 33.panta otrajā daļā, uzskatu, ka ir jāpārskata gan šī valsts apbalvojuma izmēri, gan piestiprināšanas iespējas pie svētku tērpa gan dāmām, gan kungiem.

Tā kā otrās šķiras Atzinības krustu bieži izmanto protokolārās valsts apbalvojumu apmaiņās valsts vizīšu laikā, Valsts prezidenta kanceleja ir sastapusies ar gadījumiem, kad minēto apbalvojumu nav iespējams piestiprināt pie svētku tērpa.

4. Valsts apbalvojuma likuma 31.pants nosaka, ka Atzinības krustam ir kopā piecu pakāpju goda zīmes: lielā un mazā sevišķās pakāpes goda zīme, kā arī triju pakāpju goda zīmes.

Ievērojot to, ka Ordeņu kapituls un Valsts prezidenta kanceleja Valsts apbalvojuma likuma četru gadu darbības laikā ir sastapušies ar zināmu sabiedrības neizpratni par Atzinības Krusta minēto pakāpju goda zīmju piešķiršanas atšķirībām, Valsts Heraldikas komisija ir ierosinājusi atteikties no sevišķo pakāpju goda zīmēm, un līdzīgi kā Triju Zvaigžņu ordenim un Viestura ordenim, saglabāt tikai triju pakāpju goda zīmes – zelta, sudraba un bronzas. Es lūdzu Saeimu atbalstīt šo ierosinājumu.

5. Atzinības krusts ir vienīgais apbalvojums, kura pirmās šķiras krustam savienojumā ar pirmās šķiras lentu nav savienojošā posma. Triju Zvaigžņu ordenim to nodrošina ozollapu vainags, Viestura ordenim – valsts ģerbonis. Šobrīd savienojošās funkcijas Atzinības krustam pilda vienkārša metāla josla, kas kalpo trešās šķiras ordeņa lentas ievēršanai. Ja šī detaļa tiek vienkārši noņemta, ordeņa krusts pazūd pirmās šķiras ordeņa lentas pušķī.

Ordeņu kapituls un Valsts proves uzraudzības inspekcija ierosina par Atzinības krusta savienojuma posmu izmantot astoņus ažūrus zeltītus riņķus, kuru skaitam ir vēsturiska izcelsme.

6. Šobrīd Valsts apbalvojumu likums paredz, ka trim likumā noteiktajiem ordeņiem visām šķirām miniatūrzīmes ir vienādas. Tādējādi, jāatzīst, ka vizuāli nav iespējams atšķirt pirmās šķiras lielkrusta komandieri no trešās šķiras komandiera vai piektās šķiras kavaliera. Turpretī goda zīmju atšķirīgām pakāpēm ir atšķirīgas miniatūrzīmes.

Tādēļ, manuprāt, ir nepieciešams Valsts apbalvojumu likumā paredzēt miniatūrzīmju atšķirības arī ordeņiem, attiecīgi papildinot to rozetes. Šādas atšķirības ir daudzu valstu valsts apbalvojumiem, piemēram, Lietuvas, Igaunijas, Polijas, Itālijas, Beļģijas, Nīderlandes u.c.

7. Lūdzu Saeimu izvērtēt Valsts apbalvojumu likuma 55. panta trešajā daļā ietvertos nosacījumus, kuri paredz, ka attiecībā uz bruņoto spēku sastāva apbalvošanu ir jāņem vērā militārā dienesta pakāpes.

Latvijas sportisti, kuri tiek apbalvoti par izciliem sasniegumiem, lielākoties ir militārpersonas. Līdz ar to veidojas situācija, ka pat sasniedzot visaugstākos panākumus, viņi tiek apbalvoti ar bronzas goda zīmi, ja viņu dienesta pakāpe ir kareivis vai kaprālis. Vēlos atzīmēt, ka praksē šādi gadījumi jau ir bijuši, un radījuši sabiedrības neizpratni. Valsts apbalvojumu likuma 55. panta trešās daļas nosacījumi netiek attiecināti uz valsts policiju un citu specializēto dienestu struktūrām.

8. Ar Valsts apbalvojumu likuma spēkā stāšanos, izmainījās ordeņu miniatūrzīmju izskats – tās kļuva greznākas. Turklāt Valsts apbalvojumu likums paredz arī miniatūrās goda zīmes, kuras iepriekš Triju Zvaigžņu ordenim nebija.

Taču šobrīd sastopamies ar situāciju, kad ordeņu un goda zīmju īpašnieki, kuri ir apbalvoti saskaņā ar likumu „Par Triju Zvaigžņu ordeni”, vērsas Valsts prezidenta kancelejā, lūdzot rast iespēju tiem piešķirt vai atļaut iegādāties jaunā parauga ordeņu miniatūrzīmes un miniatūrās goda zīmes.

Jāatzīst, ka līdzīga situācija ir izveidojusies arī ar militārpersonu vēlmi iegādāties vairākas militārās miniatūrzīmes (lentas atgriezumus), jo tās parasti no vienas uniformas uz otru nepārliet. Ir bijuši arī lūgumi iegādāties vairākas civilās ordeņu miniatūrzīmes, lai tās nebūtu jāpārliet no viena tērpa uz citu. Ņemot vērā to, ka likums šobrīd neparedz risinājumu šādām situācijām, manuprāt, ir nepieciešami attiecīgi Valsts apbalvojumu likuma papildinājumi.

9. Noslēgumā vēlos rosināt izmaiņas Valsts apbalvojumu likuma 51.pantā, kas nosaka, ka Valsts prezidents, stājoties amatā, iegūst tiesības uz katra ordeņa augstāko šķiru un Triju Zvaigžņu ordeņa ķēdi. Minētā likuma norma nosaka, ka minētos apbalvojumus Valsts prezidentam pasniedz Saeimas priekšsēdētājs, neparedzot konkrētu termiņu, kad tas notiek.

Manuprāt, šāda redakcija rada zināmas neskaidrības par tās piemērošanas laiku un vietu. Tāpēc es ierosinu noteikt, ka Valsts prezidentam, stājoties amatā, likumā noteiktie augstākās šķiras ordeņi un Triju Zvaigžņu ordeņa ķēde tiek piešķirti un pasniegti Valsts prezidenta svinīgā solījumā nodošanas dienā.

Cienā,

Valdis Zatlers

Valdis Zatlers